

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

De Virtute Religionis, Et Ei Annexis; Continens quatuor Tractatus
Theologiae Moralis praecipuos. Primus, in ordine decimusquartus, de
Iuramento, & Adiuratione. Secundus, de Voto. Tertius, & charior Authori,
de statu Religioso. Quartus, de vitiis oppositis Religioni

**Castro Palao, Fernando de
Lugduni, 1669**

Declarantur magicæ superstitiones, quovsque illicitæ sint. Punct. 10.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76572](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76572)

monio circumstantiis obseruatis. In casu autem dubio semper praesumendum est transferri. Adde, esto de facto nunquam translatae sint, debent ac si essent translatae puniri? tum ob pactum cum daemone expressum. Tum quia voluerunt se transferri, & ad illum finem se vntionibus praepararunt. Tum quia cum in se redeunt approbant, & gaudent de factis in illos nequissimo conuentu sibi representatis, ac si verè ita contigissent. Ob quae merito debent è mundo exterminari, quia reipublicae perniciosissimae sunt. Ad secundam concedo saepe daemones, vt his diabolicis conuentibus auctoritatem praestant, effingere ibi figuras piorum viro- rum, hoc tamen non tollit, quominus eius ministri ibi adfiterint. Ad tertiam fa- reor pronuntiatione nominis Iesu omnia euanescere aliquan- do, & sagas ibi translatae illic permanere. Ad quartam di- uina providentia factum est; vt è manibus iudicis se liberate non possint. Tum vt ipsa malefica puniantur, tum vt om- nibus confiteri daemone diuinæ providentiæ subiectum esse, sibi- que obsequentes in periculo deserere. Ad quintam nego formam propriam immutari, tamen magis videatur per imaginationem mutata esse. Ad sextam dico in illo cap. *Epif- eopi* nullo modo damnari credentes, sagas, seu stygas, de lo- co in locum transferri, sed damnari credentes transferri in veras bestias transmutatas. Idem credentes Dianam esse ve- ram Deam, posseque equos efformare, quibus lamiae tranf- uerentur, & Herodiadem verum suum corpus assumere & cum lamis aëra discurrere. Haec enim omnia erronea sunt, & à vera philosophia prorsus aliena.

P V N C T V M X.

Declarantur magicæ Superfitionis, quo-
vsque illicitæ sint.

S V M M A R I V M.

1. *Vt effectus aliquis à magia damnata procedat, debet causam naturalem excedere, & quomodo hoc possit cognosci.*
2. *In casu dubij à causa naturali reputandus est.*
3. *At posito à causa naturali provenire non posse, à Deo, vel à daemone debet necessariò provenire, quod colligen- dum est ex medijs assumptis, & in casu dubio repu- tandum provenire, à daemone.*
4. *Non potest demon scientias rerum naturalium tibi bre- vissimo spatio infundere.*
5. *Si hoc procuras, superficiosus es, & qua inde infe- rantur?*
6. *Differt hac magicæ superfittio à diuinatione, quia diu- inatione transiens cognitio procurator, at magicæ su- perfittione permanens.*
7. *Scientia rerum naturalium tamen male acquisita liberè uti potes.*
8. *Si aliqua verba, vel signa sacra usurpes, credens illi li- berum te esse à subitanea morte, à laesione inimico- rum, ab aliòque casu fortuito, &c. superfittioem magicam committis.*
9. *Idem est si bona fortuna precibus circumstantiis vanas habentibus consequi speres. Et quid de mulierculis, vulgò ensalmadoras.*
10. *Qua in his precibus à superfittione excusent.*
11. *Si medijs improporionate sanitate corporis procuras su- perfittiosus es, & quid de usu imaginum astrono- micarum?*
12. *Mutare locum in ludis, sperans inde felicem euentum, superfittio est, subintelligitur, si ceriò credatur.*
13. *Quid dicendum de iis (quos Hispani vocant salutato- res) alij eos approbant, alij improbant.*
14. *Sub distinctione responderetur.*
15. *Explicentur aliqui casus, ex quibus licitus, vel illicitus horum salutariorum usus colligi possit.*
16. *An virus residens in salutarioribus ritibus operantibus na- turalis sit, an diuinitus infusus? No est satis exploratum.*
17. *Ars chymica hominibus est incognita.*
18. *Assumere vana ad proximorum nocumentum superfittio magica est omnibus derestabilior.*

I. VT effectus aliquis superfittiosus, & arte magica effe- ctus debet constare, neque à causa naturali productum esse, saltem eo modo, quo est productus, neque à Deo pro- venire. Nam si à causa naturali adqueatè provenit non ad Magiam damnatam, sed ad Magiam, quæ pars est philoso- phiz pertinere: si autem à Deo est productus contra virtutem causarum naturalium, erit opus diuinæ virtutis. Cognoscere autem quando à causa naturali, quando à Deo, quando à dæ- mone effectus proveniat, difficile est, vt rectè expendit Valent. 2. 2. *disp. 6. q. 13. p. 3. ante med. Sanch. lib. 2. c. 40.*

à n. 42. Vt autem cognoscatur, an à causa naturali, an à su- periore virtute effectus proveniat comparanda est causa cum effectu, & effectus cum causa, & examinandum, an ex sapien- tium doctrina talis causa potens sit effectum producere, eo modo quo productus est. Si enim iudicio prudentum firmatur causam illam impotentem esse ad talem effectum producen- dum, necessariò concluditur non provenire à causa naturali. Alias si huic iudicio inhærentem non esset, nihil in philoso- phia certum pronuntiaripotest: vt bene dixit Valent. *disp. illo punct. 2. vers. Apertines.*

2. In casu tamen dubio, an effectus naturaliter à causa ap- plicata proveniat, reputandum est provenire. Tum quia evi- tatur delictum, quod non debet praesumi, nisi probetur. Tum quia virtutes causarum naturalium multiplices sunt, & multis etiam sapientibus ignotæ. Nam saepe ea quæ tanquam mira- cula habebantur inveniuntur à causa naturali provenire, vt multis exornat August. *lib. 14. de civit. Dei, c. 24. & confir- mari potest ex his quæ refert Plin. lib. 28. in *istit. natur. c. 8. de Pylilis, & Marcis, quorum tactus venena curabant, & aspectus serpentibus terrore erat: sic Sanchez lib. 2. c. 40. n. 44.**

3. At posito effectum à causa naturali provenire non posse, necessariò est dicendum à Deo, vel à daemone provenire. A quo autem proveniat inuestigabis ex medijs, quibus ad effe- ctum comparandum uteris. Si enim media non sint à Deo, & ab Ecclesia instituta, sed præter consuetudinem, & usum vi- rorum prudentum fatendum est à daemone, qui in his vanis complacet provenire. Secus vero si veris medijs ab Ecclesia præordinatis, neque in illorum usu modum excedis, quod dixerim, quia potes vi medijs à Deo præordinatis, ora- tione scilicet, ieiunio, aliisque Ecclesiasticis ceremoniis, putans effectum infalibiler habitura, cum tamen non habeat, nisi pro Dei beneplacito in quo modum excedis. Item circa effectum, ad quem talia media non sunt præordinata. Quod si inquiras quid in casu dubio iudicandum est. Respon- deo, reputandum esse à malo spiritu provenire; quia miracu- la præsumenda non sunt, nisi probentur, neque credendum est Deum absque gravissima necessitate ea facturum: sic bene probat Sanchez *lib. 2. in *decalog. c. 40. n. 44. Lessius lib. 2. de iustit. c. 43. dub. 10. n. 62. & 63. & c. 44. n. 2. Suarez 1. de Relig. lib. 2. de superfitt. c. 15. n. 1. 13. & 14.**

4. Circa primam superfittioem magicam, quæ est de scientiarum infusione, dicendum est impossibile esse daemoni scientias rerum naturalium tibi brevissimo spatio infundere. Tum quia ipse non videtur habere virtutem producendi hos habi- tus; neque immutandi immediatè superiores animæ potentias; sed ad summum habet potestatem immutandi phanta- siam, qua immutata per Sympthiam immutatur intellectus. At cum phantasia non possit simul immutari omnibus actibus, qui necessarii sunt ad vniuersæ scientiæ consecutionem; efficitur nullo modo posse brevissimo tempore scientias tibi com- municare: & ita tradit Suarez *lib. 2. de superfitt. cap. 16. numer. 12. Quod si aliquando videas quem medijs vanis, & inefficacibus subdito se in aliqua scientia ostendere verita- tissimum, vt de Anabaptistis dicitur, qui sumpto illo excecando pane (quem ipsi Eucharistiam vocant) totam scripturam recitant, ac si illam memorè mandassent, cum tamen antea prorsus illam ignorarent, dicendum est, daemone illis assis- tere, & ipsorum linguam mouere, quod non leuiter colligitur, ex eo quod renuntiat hæret. & penitentia peccati hæ- tæ omnino ignorantes redduntur.*

5. Verum esto daemone hanc scientiam infusione facere non possit subito, si tamen tu illam procuras medijs vanis, & à diuina providentia non præordinatis superfittiosus es; quia conuinceris à daemone petere quæ Dei sunt propria. Ad idem est, si vanis vtaris, vt memoriam augeas, in studijs proficias, semper enim conuinceris à daemone procurare si quidem Deus neque promittit vanis acquirere, neque illis moueri potest. Ex his constat artis notoriæ usum superfittiosum esse, vt prope qui medijs ieiunijs, & orationibus permixtis vanis quibusdam circumstantiis præterdunt rerum naturalium cognitio: D. Th. 2. 2. q. 95. art. 1. Martin. Delio *lib. 3. de *quisi. mag. q. 4. sect. 2. Lessius lib. 2. cap. 43. dub. 10. num. 62. Sanch. lib. 2. in *decal. c. 40. n. 30. Suar. lib. 2. de superfitt. c. 15. à n. 4.***

6. Quod si inquiras in quo hæc vana obseruantia, & ma- gica superfittio à diuinatione differat, Respondeo differre, quod in diuinatione procurator cognitio transiens alienius effectus oculatis, quæ tota nititur auctoritati & testimonio dæ- monis reuelantis. At per magicam superfittioem procuratur cognitio scientifica permanens, seu in habitu naturalium re- rum, quæ per industriam obtineri poterat, vel à Deo diluini- tus infunditur.

7. Aduerto tamen scientia semel acquisita rerum naturalium tamen si ope daemonis acquerieris, libere te posse illa vi filosof- que eam docere. Quia in hoc usu, & in hac doctrina nulla que superfittio inuoluitur, & per accidens est, quod fuerit à dæ- mone infusa: sic Suarez *lib. 2. de superfitt. cap. 15. n. 24. Vi- mor. q. 4. de *Magia. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 13. p. 2. vers. quarto neque.**

neque. Sanch. lib. 2. c. 41. n. 1. & c. 42. n. 10 & lib. 7. de matr. disp. 96. num. 4.

8. Circa secundam speciem magicæ superstitionis bona corporis respicientem. Regula generalis est ope demonis effectum procurari, quoties veris mediis, quæ non sunt ad talem effectum à Deo præordinata. Hinc fit te superstitionem mortalem committere, si aliqua verba vel signa facta vsuperpes, vel tecum deferas, credens illi liberum esse à subitanea morte, à laesione inimicorum & à quolibet alio casu fortuito: tamen illis verbis & signis factis admixta non sint aliqua inutilia; quia defersis verbis infallibilitatem effectus, quem ex diuina institutione non habent, aliis essent sacramenta, vel sacramentalia, sic Lessius lib. 2. de iustitia, cap. 43. dub. 10. num. 63. veru obserua. Nauarr. summ. cap. 11. numer. 34. & cap. quando de consecratione, distict. 1. cap. 19. numer. 160. Suarez tom. 1. de Religione, lib. 2. de superstitione, cap. 15. num. 9. & 10. Sanchez lib. 2. cap. 40. num. 20. Circulo de superstitione, part. 3. cap. Sayrus Clau Regia lib. 4. c. 6. num. 8. At si vsupratione sacrorum verborum, & reliquiarum asportatione non sperare certo hos effectus, sed confidens Deum illo reuerentia actû, & Sanctorum meritis, & intercessione fortè mouendum esse, vt concedat, nullam superstitionem committis, sed potius religionis actum exeres; quia salurem corporis speras mediis à Deo præordinatis; & non aliter quam præordinata sunt: sic Suarez & Sanchez locis citatis.

9. Secundò fit, à fortiori superstitionem mortalem esse; si bona fortunæ, corporis, sanitatem, aliisque similia preteritas consequi precibus circumstantias vanas & inutilis habentibus si credas illam vanam circumstantiam necessariam, vel vitalem esse ad effectum: nam cum non sit vitilis ex se, debet esse vitilis ex præmone, & directione alicuius, non D'i, quia vanis non mouetur. Ergo demonis. Ergo speras effectum à demone consequi. Est ergo mortalis superstitio etiam in materia leuissima: sic Sanchez, lib. 2. in decal. 40. num. 8. & 22. in d. n. 23. Lessius cap. 43. dub. 10. num. 63. Valent. 2. 2. disp. 6. q. 13. p. 2. col. 2. Ex qua doctrina rectè potes colligere iudicium de mulierculis illis quas vulgò vocat *ensalmadoras*, o *sanctiguadoras*. Si enim vanas aliquas circumstantias miscat (vt regulariter miscere solent) precibus, & orationibus fidentes sic effectum esse consecraturæ, & non aliter sine dâbio mortalem superstitionem committunt. At si nullam circumstantiam vanam miscent, permitti poterunt, dummodo non credant effectum infallibiliter esse consequendum. Rarò tamen ita procedunt, vt rectam, & moderatam habeant intentionem, nullaque circumstantia vana vtantur, idèoque rarò permitti debent præcipue cum his vtentes viles sint, & vite non probata, omniâque ad quantum dirigant, & multis fallacis vtantur: Sanchez aliis relatis, lib. 2. cap. 40. num. 39. Deinde colligere potes superstitionem mortalem committere, si credas sanitatem, & bona fortunæ consecraturam recitando preces ad solis ortum in tali figura, tali voce, & non aliter; quia hæc imperationi diuinæ vana sunt: Sanchez numer. 22. Lessius num. 63. At idem est, si certo numero missarum, tali serie, & ordine promittas effectum imperare, credens aucto, & diminuto numero nihil prodesse, & à fortiori si credas hunc numerum candelarum esse appendendum tali loco, tali hora esse missam recitandam; quia hæc vana sunt vt diuinam maiestatem moueat: Sanchez cap. 40. num. 40. & constat ex Tridentin. sess. 22. decreto de obseruandis, & vicandis in celebrat. Missar.

10. Non tamen erit superstitio, si liber ab hac credulitate cum numerum missarum dicas in memoriam alicuius sancti: tum vt te ad maiorem deuotionem excites, tum vt illius meritis, & intercessione adiuueris. Quapropter non est damnandus, qui missas, quas vocat D. Gregorij vana superstitione denudatas recitat in memoriam, & honorem D. Gregorij qui triginta diebus post defunctis specialiter orauit. Neque ille qui nouem diebus imaginem alicuius sancti vifitaret in memoriam nouem mensium, quibus sanctissima Virgo Deum in vtero suo portauit, vel in alterius mysterij recordationem. Neque qui numerum certum candelarum apponeret ob eundem titulum; quia tunc non in numero, sed in oratione fiducia ponitur, & numerus assumitur ad speciale deuotionis excitamentum, credens si augetur, efficaciorum esse. Ex quo constat non esse absolute damnandum, vt superstiosum vsum multorum fidelium, qui in animalibus mœdendis diem alicuius sancti obseruauit, & vt à morbis, & periculis liberentur, iuxta eius tempum noties circandocantur; quia credendum est diem illum obseruare, & numerum assumere in illius sancti memoriam, & honorem; non quia fiant illis ceremoniis ita certo effectum consecraturæ, & illis dimittis aut auctis nullum habituros esse. Et idem est de colligentibus herbis in die natalis S. Ioannis Baptistæ; non enim credendum sic colligentes sperare effectum infallibiliter esse illa circumstantia, sed illam apponere in speciale sancti honorem, & vt se ad illius deuotionem excitent: sic Sayrus clau Reg lib. 4. cap. 6. n. 7. Deltio lib. 8. disp. 96. p. 2. q. 4. sect. 6. Valent.

2. 2. disp. 6. q. 13. p. 2. col. 2. Sanchez lib. 6. cap. 40. n. 31. vbi optime aduertit, si commodè fieri possit hæc esse extripanda ob periculum scandali, & superstitionis. Alias docendi sunt simplices, ne errent: supradictis omnibus Bonac. consentit, disp. 3. de primo decalog. præcepto, q. 5. p. 4. n. 11. & seq.

11. Tertio inferitur, si mediis improporionatis sanitatem corporis, bona fortunæ, aliâque similia procures, superstitionem mortalem committis: quia tacite auxilium demonis imploras. Huc spectat vsus imaginum Astronomicarum, quæ quia sunt factæ sub quodam constellationis signo, & in tali figura reputantur proficæ ad varios morbos præcauendos, & curandos: talis enim vsus supersticiosus est (quidquid dicat Cateran. quest. 96. art. 2.) Ratio est manifesta; quia illa arte facta ratione materia non sunt principia illorum effectuum, vt ipsimet Magi supponunt: sed ratione artificij esse non possunt, quia artificium confurgit ex tali ordine; & dispositione, quæ nullo modo sunt principia agendi, vt bene probat D. Thom. 2. 2. quest. 96. art. 1. ad 2. Ergo tota efficacia deuolui debet ad demonem vtentem illis arte factis, vt signis ad effectus promissos. Quod si dicas, ratione figuræ disposita esse rarefacta ad recipiendas influentias signi cælestis, ad cuius similitudinem sunt efformata: Contra, quia ob illam figuram non reddantur illa artefacta aptiora ad recipiendas influentias signi, ad cuius similitudinem dicuntur efformata, quam si quamlibet aliam figuram haberent; quia figura leonis equi dissimilima est signo cælesti leonis, ac figura bouis, & hominis; quia illa nomina illis signis imposita fuere ob distinctionem, non ob similitudinem. Deinde ipsam cælestem figuram non est efficax ad effectus, quos hi impostores publicant. Ergo à fortiori non erit efficax signum ad illius similitudinem efformatum; & ita esse superstiosum hunc vsum affirmat D. Th. loco allegato, & ibi Valent. disp. 5. q. 13. p. 2. col. 6. Suar. lib. 2. de superstitione, cap. 15. à n. 18. Sanchez lib. 2. c. 40. n. 50. Less. lib. 2. cap. 43. dub. 10. n. 63. & c. 44. dub. 2. n. 12. Martini Deltio lib. 1. disp. 96. mag. c. 1. q. 1. & c. 4. q. 1.

12. Ad idem caput superstitionis reducitur multorum vsum, qui dum ludant, neque eis fors feliciter succedit surgunt, & mutant locum, vt infelicem fortunam abiciant, & bonam concilient; si enim credant intentum consecraturæ, absque dubio peccatum mortale committunt; quia cum talis effectus sperari non possit à mutatione, neque à Deo; conuincitur sperandum esse à demone. At si non firmiter credunt ex mutatione intentum habituri, vt communiter contingit, sed sperant forte mutandum esse casu fortunam, non est superstitio mortalis: ita relato Alcozer lib. de ludo, cap. 2. paulo post princip. docet Sanchez lib. 2. decalog. cap. 40. num. 21. vbi bene aduertit consulere astrologos, qua hora ludendum sit, vt feliciter ludus succedat, vel in illo annullis vti mortale esse; quia ex astrologia citri non potest quis Victor in ludo euasurus sit. Ergo si id agnoscerit est ex demonis scieria, quæ licet ad hæc futura non extendatur, illa tamen reuelat ignarus, & postea procurat effectum promissum implere, vt sic homines ad se pettrahat, & deceptos detineat.

13. Sed dubium non leue est de his (quos Hispani vocant *saluatores*) an eorum curatio, & effectus mirabiles, quos faciunt, tribuendi sint Magicæ superstitioni, vel Dei virtuti, vel causæ naturali: Causæ naturali non videntur tribui posse. Tum quia quibusdam precibus, & suo habitu, vel contactu morbis incurabilibus medentur, sanguinem detinent, canes rabidos interficiunt, pedibus nudis ignem conculcant, & alia huiusmodi mirabilia faciunt, quæ causarum naturalium virtutem excedere videntur. Ergo vel virtute diuinitus, vel demonis auxilio operantur.

Hæc in re est prima Tententia approbans absolute hos saluatores: sic Azor. t. 1. institut. moral. lib. 9. c. 25. q. 2. Nauarr. summ. c. 11. num. 36. Margarita conf. flor. quest. moral. fol. 85. Caltanega lib. de superstitione, cap. 12. Palaz. os summ. vt bo in contrariationes: Lessius lib. 2. de iustitia, cap. 43. dub. 10. num. 63. circa finem; & Saues Victor. de arte magic. q. 4. num. 16. in solut. ad 2. Nam esto dubius fuerit de hac virtute, tandem concludit se nihil velle in hac parte definire, cum ob bonum commune Deus hanc virtutem aliquibus concedat, vel illi ex complexione, & temperamento habeant, sicuti habuerunt Marci, & Pysylli. Ratio esse potest; quia gratia sanitarum in Ecclesia existit. Ergo credendum est his saluatoribus salutem ex parte communicatam esse: siquidem effectum illius videmus. Neque obstat gratiam sanitarum independentem esse à quibusvis verbis, & contractibus, vt videre est in Apostolis, & aliis Sanctis miraculosam sanitatem concedentibus, qui nullis verbis, vel signis determinatis vtantur, sicuti vtuntur hi Hispani saluatores; quia hi non habent plenè gratiam sanitarum, sed ex parte. Quibus autem ex parte gratia sanitarum concessa est, mirum esse non debent, vt dependenter ab aliquibus ceremoniis concedatur. Adde illam gratiam fortè non tam esse gratis datam, quam à natura concessam ex constellatione cælesti, spectata viuentis complexione, & temperamento.

Secunda sententia absolute reprobatur hos salutatores, ut superstitiosos: sic Cirudo de *superstit.* 3. p. c. 7. & probari potest, quia neque ex virtute naturali, neque ex supernaturali procedunt. Ergo censendi sunt ex virtute demonis operari. Antecedens probatur non operari ex virtute naturali, quia virtus naturalis non est alligata verbis, nec signis determinatis, quibus hi salutatores vtuntur. Item non apparet, quomodo possint per virtutem naturalium in momento temporis effectus ita mirabiles operari. Ex virtute autem supernaturali credendum non est, tum quia hæc peccatoribus transeunt tantum solet concedi, & ad aliquem effectum Ecclesie necessarium: permanenter tamen non solet flagitiosis hominibus concedi, sed virtus sanctis, & Deo maxime familiaribus. At hi salutatores permanenter illam gratiam habent, & ex alia parte regulariter sunt improbi, neque ob alium effectum gratia vtuntur nisi ob lucrum, & questum. Tum quia illa vtuntur per signa & verba determinata, quod alienum est à gratia diuinitus concessa.

14. Dicendum tamen existimo, si salutatores signis, & verbis ad curandum vtuntur credentes à quocunque vsurpentur, effectum esse habitura, proculdubio superstitionem committere mortalem, sic Lessius *lib. 2. cap. 43. dub. 10. num. 63.* Suarez *lib. 2. de superstit. c. 15. num. 25.* Sanchez *lib. 2. in decalog. c. 40. n. 47. vers. 8. est.* Probo, quia cum illis signis, & verbis annexa non sit naturaliter hæc virtus, relinquuntur, vt à Deo vel à demone illis fuerit annexa. At non constat neque auctoritate Doctorum, neque Ecclesie traditione à Deo illis verbis, & signis sanitatem annexi, aliis essent verba sacramentalia. Ergo recurrendum est ad dæmonem. Dices forte alicui sancto ob eius merita hæc gratia concessa fuit, vt à quocunque talia verba, & signa vsurpentur, illos mirabiles effectus faciat: quæ enim repugnancia in hac concessione inuenitur: Respondetur, esse de potentia Dei absoluta non inuenitur repugnancia, inuenitur tamen attenda eius ordinariæ prudentia, quia res humanas gubernat. Neque enim eius prouidentia videtur conueniens dari aliqua signa, & verba in Ecclesia de se efficacia ad illos mirabiles effectus præstandos, quin talia verba, & signa auctoritate Ecclesie essent approbata, & à Doctoribus cognita. Ne cuiuslibet liceret hæc via suas magicas superstitiones dissimulare.

Verum si salutatores virtutem concedant verbis, & signis non à quocunque factis, sed factis ab ipsismet saluatoribus distinctione vtendum est, si signa, & verba vana sint, vel ad effectus vanos eorum virtus extendatur, credendum est virtute demonis fieri. At si verba recta sint, & signa proportionata, præsumi poterunt virtute diuinitus concessa operari, maxime si sic operantes honestè viuant; aliis suspecti habendi sunt: sic colligitur ex Suarez & Sanchez, & Doctoribus, quos ipsi referunt locis allegatis. Priorem partem probatur: quia alienum est à diuina maiestate vt ad effectus mirabiles signis, vel verbis vanis, & multo minus virtutem concedere ad effectus vanos. Secundam partem mihi probat approbatio communis tum iudicium, tum confessio, quam pro se habent ij salutatores, atque personæ has gratias habentes, vt Rex Galliarum, qui suo contractu strumas curat. Quocirca diligenter ab ordinatis examinandi sunt antequam munus exercere permittantur. Nam si in potestate concessa signis, & verbis, & ad effectus vanos vtuntur, proculdubio repellendi sunt. Item sunt repellendi, si male viuant; quia non est præsumendum peccatori hæc gratiam sanitatis Deum permanenter concedere: sic Sanchez & Suarez *supra*. Quod si inquiras, quæ verba, vel signa reputanda sunt vana, & qui etiam effectus suspecti: Breuiter respondeo, verba vana esse, si neque ad sanctos, neque ad Deum dirigantur: nam eo ipso, quo in Dei honorem non cedunt, vana, & inutilia reputari debent. Signa, seu facta vana reputanda sunt, si nullam cum effectu operato videantur habere connexionem. Effectus item vanus est, si improbus sit, malus, vel nemini proficiuus, sic latè Suarez *lib. 2. de superstit. cap. 15. num. 11. & 12.*

15. Ex qua doctrina infero superstitionem esse vsurpantem tanquam vitia ad curationem, verba scripturæ in sensu improprio, aut falso, vt de se constat. Item affirmantem in pignora alterius saluatoris maiori virtute præditi se nihil posse operari: quia siue sit virtus naturalis, siue supernaturalis ab eis non pendet. Item si dicat se alteri communicare virtutem curandi posse, quia hæc siue naturalis, siue supernaturalis sit personæ annectitur. Ex parte effectus censeri debet superstitionis. Primum, si ad mouendum aliquam statuum rotam progressiuo ordinaretur virtus, vel ab illa peteretur responsum: quia ad hæc vana nunquam Deus virtutem cedit, & naturalis esse non potest, vt bene dicit Valent. *vers. diximus præterea*. Secundo, si pedibus ignem conculcasset: quia talis miraculosus effectus, nullus videtur esse vilitatis; ac proinde non est præsumendum virtute diuinitus concessa operatum: ex virtute autem naturali hoc non videtur fieri posse. Idem à fortiori est, si valeat suo habitu aut tactu ven-

atos, vel morti proximis interficere: his enim mortem accelerare, tamen bono fine fiat, est intrinsecè malum; quia est innocentiū interficere. Ergo non potest ex virtute à Deo concessa fieri. Dari autem ad hunc effectum naturalem virtutem difficiè est, nec debet præsumi, in his consentit Sanchez *lib. 2. cap. 40. num. 47.* Curare autem inuocato nomine I & v Crucis signando, & vulnera tangendo, manu, vel habitu, aut panem à se tactum porrigendo, non videtur esse superstitionem, quia his actionibus potuit Deus virtutem annectere Sanctorum, loco allegato.

16. Difficile autem est definire, an virtus residens in saluatoribus licet operantibus naturalis sit, an diuinitus infusa? Nam esse diuinitus infusam probatur, quia non apparet quomodo ex individuali qualitate, & complexione obtineri possit virtus tantorum mirabilium paratiua. Quod vero naturalis censenda sit probatur esse pluribus ethnicis, & gentilibus concessa, vt testatur Azot. *lib. 9. cap. 25. q. 2.* quibus non videtur decess tale beneficium, si supernaturale est, concedi. Item esse similem virtutem in lapidibus, herbis aliisque animalibus. Cur ergo esse non poterit in hominibus? Deinde virtute naturali multi solo aspectu alios inficiunt: Ergo poterunt alij sic infictos sanare; cum natura procliuor sit ad bonum, quam ad malum. Fateor rationi stando me hanc in re indecivum esse. At motus auctoritate grauissimorum doctorum censio probabilius esse gratiam gratis datam, quia hæc via facilius intelligitur, quomodo effectus mirabiles fieri possint: sic Delrio *lib. 1. disquisit. mag. cap. 3. tota q. 4.* Azot. *lib. 9. in scriptur. moral. cap. 25. q. 2.* Nauart. *cap. 11. n. 36.* Sanchez *lib. 2. cap. 40. n. 49.* Lessius *lib. 2. cap. 43. dub. 10. n. 63.* inclinatur, Suarez *lib. 2. de superstit. cap. 15. n. 25. in princip. & num. 27.*

17. Secundum dubium in hac materia est de arte chymica, in qua fit transmutatio vilioris metalli in aurum, vel argenti, aliamve rem pretiosam; an inquam hæc transmutatio superstitionis sit? Qui affirmant virtute naturali hæc transmutationem fieri posse, consequenter à superstitione eam liberant, & contra affirmantes nulla virtute naturali fieri posse consequenter dicere debent superstitionem esse, quia Deus his rebus non se immiscet: rationes, & doctores virtusque partis expendi Martini Delrio *lib. 1. disquisit. magic. c. 5. q. 1. sect. 2. & 3.* vbi tanquam probabilis defendit veram esse transmutationem, & q. 4. contendit hunc artis vltimum esse.

Mihi tamen placet sententia Valent. 2. 2. *disput. 6. q. 43. par. 2. difficult. vlt. vers. est igitur tertia sententia*, cui videtur consentire Sanchez *lib. 2. in decal. cap. 40. n. 51.* esse igitur hominibus incognitam hæc naturalem transmutationem, quod optimis rationibus Valen. confirmat: & clarè videtur probari, in *extranag. spondent. de crimine falsi*, vbi Ioan. 22. in hæc verba loquitur: Spondent, quas non exhibent, diuitias pauperes Alchymistæ, pariter qui se sapientes existimant in focum incidunt, quam fecerunt. Nam haud dubie huius artis Alchymia aleturum se profectores ludificant, cum lux ignorantie confici eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint, admittantur, quibus cum veritas quaerita non superat, dum certant, facultates exhauriunt, iidemque verbis dissimulant figuratam, vt tandem quod non est in reum natura, esse verum aurum, vel argentum sophistica transmutatione contingant, eoque interdum eorum temeritas damnata, & damnanda progreditur, vt fides (seu fictis) metallis eundem publicæ moneat characteres hinc oculis, & non alias alchymicum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Ex quo verissime deducitur Valent. studium illud chymicum esse committere indifferetum, periculosum, & illicitum. Esse indifferetum constat, quia contra discretionem, & prudentiam est studium assumere, quod euident mortaliter est, nullum esse effectum habitum. Est etiam periculosum, quia timeri potest, ne demon se tali studio ingerat, vt eos decipiat. Est etiam in publica perniciosa, quia hæc vana, & inutili spe consequendi diuitias, homines decipiunt, & tempus terunt, & pecunias infumunt, & rebus necessariis non attendunt. Ex quibus constat tale studium illicitum esse, quodque satis insinuat supra dicta constitutio graui infamia, aliisque penis hos alchymistas afficiendos, & eorum studium auxiliantes, aureque ab ipso fabricato videntes. Inquit enim Pontifex Hanc itaque artem perpetuis volentes exaltem temporibus hæc edictali constitutione sancimus, vt quicunque huiusmodi aurum, vel argentum fecerint, vel fieri fecerint facta mandauerint, vel ad hoc fecerint, dum id fieri, factis fuerint ministraverint, aut scienter vel auro, vel argento vti fuerint vendendo, vel dando insolentem verum tantum ponderis aurum, vel argentum, pæne nomine inferte cogantur in publicum pauperibus erogandum, quanti Alchymici existant, etiam quod eos aliquo prædictorum modorum legitime constituerit deliquisse, facientibus nihilominus aurum, vel argentum Alchymicum, aut ipso vt permittitur, scienter vti vti perpetuæ infamiae nota respectis.

18. Restat dicere de tertia Superstitionis specie, in qua vana assumuntur ad proximorum nouicium: de qua in ratione

ratione superstitionis, nisi in speciale notandum occurrit prae-
supradicta. Est tamen haec species omnium detestabilissima
ob peccata iniustitiae, quae sicum trahit: omnia enim nocu-
menta, quae magicis illis superstitionibus à dæmone fiunt, Ma-
go tribuuntur, quia ipse illorum causa est utens dæmone vt
ministro ad illa operanda.

PUNCTVM XI.

An licitum, vel obligatorium sit tollere maleficia,
seu effectus per maleficia
comparatos?

SVMMARIVM.

1. Effectus bono, esto male comparato, si à dæmone in consueta
non pendet, vti poteris absque ulla superstitione.
Secus si à dæmone pendet.
2. Si effectus maleficij alteri nocius est, teneris medijs om-
nibus illicitis remedium procurare.
3. Licitum est, & aliquando obligatorium medijs supernatu-
ralibus vti ad curandos maleficij effectus.
4. Naturalia remedia licita per se sunt, & Mago obligatoria,
si illa nocumentum factum reparari potest.
5. Non licet Mago maleficij nocumentum reparare alio ma-
leficio, tamen si alia via ad damnum reparari non possit.
6. Non licet iudici causa curiositatis, vel alterius finis pra-
cipere Mago, vt maleficium coram se faciat.
7. An liceat maleficium destruere? Proponitur dubitandi
ratio.
8. Certum est licitum esse Mago hac signa data à dæmone
destruere.
9. Imo non solum licitum, sed obligatorium ex charitate est
in eo, qui conscius illorum fuerit.
10. Adde licere signa contraria apponere si debito fine appo-
nantur.
11. Satisfit rationibus, n. 7. adductis.
12. Quid liceat iudicibus circa maleficos.

1. **P**remitto. Primo effectum maleficij duplicem esse
alium in se bonum, alium alteri nocium; & uterque
potest esse independens à dæmone, vel ab illo dependens, si
effectus in se bonus sit, qualis est salus scientia, & pecunia
dæmonis arte comparata, neque à dæmone in consueta pen-
deat, poteris illam retinere, eisque vti, quia in illorum vsu
nullam cum dæmone societatem habes, sed potes pœnitere
societatis habitæ, & re naturali vti, ac si à Deo tibi esset diu-
nitus concessa: neque enim ex concessione dæmonis aliquam
habet maculam: sic Martin. Delrio lib. 2. *disquis. mag. q. 4. li-
t. F. Suar. tom. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. cap. 15. n. 24. in fine. & cap. 17. num. 1. & 2. Valent. 2. 2. diff. 6. q. 4. st. 13. p. 2. col. 5. vers. quarto neque. Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 96. num. 4. & lib. 2. cap. 4. num. 1. & cap. 2. num. 20. Victoria de Magia quaest. 4. num. 19. Solum in retentione diu-
nitatum, & aliorum bonorum exteriorum est aduertendum
sæpe fictitia esse, & illusoria, & sæpe ab alijs subfata. Qua-
propter vt illorum vsus tibi licitus sit, constare tibi debet veras
esse diuicias, & ignorare esse ab alijs subfatas: dum enim
ignoras ab aliquo subfatas esse, præsumere poteris ex profundo
maris, vel aliquo thesauro, aut minerali sub nullius po-
testate existente deductas esse: sic Suar. 1. 1. de Relig. lib. 2. de superstit. cap. 17. num. 3. Sanch. lib. 2. in decal. cap. 4. 1. num. 2. Bonac. diff. 5. de primo decal. prac. q. 4. p. 5. num. 11. in fine. Verum si effectus maleficio comparatus à dæmone pen-
deat, tamen si in se bonus sit; nequaquam licebit illum sic re-
tinere; quia talis retentio esset quædam cum dæmone confe-
deratio. Vnde si salutem, diuitias, scientiam promiserit tibi
dæmon consecrare, quædam tali caremonia visus fueris, ne-
quaquam tibi licet tali caremonia vti, esto omnia illa bona
amissurus sis; quia non licet maleficio vti ad beneficium ob-
tinendum: sic Suarez expressè. lib. 2. de superstit. c. 17. n. 2. &
est omnium sententia.*

2. **P**remitto. Secundo, si effectus maleficij alteri nocius
sit teneris, medijs omnibus licitis eorum remedium procura-
re. Quia teneris omnibus iniuriarum facere, & factam quoad
possis reparare: sic ex omnium sententia supponit Suar. lib. 2. de superstit. c. 17. n. 13. & Sanch. lib. 2. in decal. c. 4. n. 23. & 24. Difficultas autem est in decidendo quæ media licita
sunt. Quædam enim sunt supernaturalia, quædam naturalia,
quædam supersticiosa.

3. **E**t quidem licitum esse, & aliquando obligatorium medijs
supernaturalibus vti ad curandos maleficij effectus, inda-
bitatum est: quia ad hæc sunt instituta, illisque mouetur
Deus, ne amplius nocumentum permittat. Hæc multiplicia
sunt. Alia sunt generalia pro omni beneficio consequendo,
damnoque vitando, nempe oratio, cum sæpe, & fiducia,

exercitium bonorum operum, misericordiæ, humilitatis, &
penitentiae, vsus sacramentorum, confessionis, & Eucha-
ristiæ, & reliquiarum sanctarum gestatio, & veneratio. Alia
hunc effectum specialiter ab Ecclesia dirigitur, vt sunt
exorcismi Ecclesiæ, quibus Ecclesia dæmones adiurat,
& à nocendo detinet. Item aqua benedicta, sal & panis
benedictus, quæ ex precibus Ecclesiæ vim habent ad dæmo-
num potestatem coercendam; mouetur enim Deus his preci-
bus assistere, protegere, & defendere talibus sacramentalibus
munitum. Alia item ratione suæ significationis specialem vim
habent dæmones coercendi. Hæc sunt, signo se crucis munire,
quo sanctissimam Trinitatem veneraris, memoriam Passionis
Christi recolendo; illo enim signo Christum crucifixum res-
fers, & diabolo obicit, quod illi durum est; quia videt illo si-
gno esse victum, & superatum, & adhuc diuinam virtutem ibi
assistere. Deinde est inuocatio nominis Iesus; quia obicitur il-
li Iesus, à quo fuit victus, & quia huic nomini non solum cæ-
lestes, & terrestres, sed etiam infernales potestates subduntur.
Vide de his remedijs Martin. Delrio lib. 6. *disquis. mag. cap. 2. q. 3. & sect. 3. Lessium lib. 2. de iustitia, cap. 44. nota d-
bitat. 5. Dixi aliquando esse obligatorium his remedijs spi-
ritualibus vti; quod quando hoc sit ex iis quæ diximus tum
de orationis obligatione, tum de charitate in proximum col-
ligendum est.*

4. **N**aturalia remedia licita per se sunt, & Mago obliga-
toria, si illis nocumentum factum curari, repararique potest.
At ratio hæc remedia naturalia efficaciam habent, dum dæ-
mon à nocendo non desistit, quia ipse vim medicamentorum
facile potest elidere, vel contraria apponendo, vel vias ob-
struendo, vel se interponendo: sic Lessius *dicto dub. 5. n. 28. Suar. lib. 2. de superstit. c. 17. n. 7. Superstitiosa remedia voco,
quæ ex pacto dæmonis, & arte magica fiunt. Et de iis certa sen-
tentia est in nullo casu licere: quia in nullo casu licet vti opera
dæmonis, & eum illo commercium, & Societatem habere;
quia est intrinsecè malum: sic omnes doctores.*

5. **E**x quo fit primo, nullo modo licere Mago maleficij no-
cumentum reparare alio maleficio, tamen si alia via damnum
reparari non possit; quia non sunt facienda mala, vt inde eue-
niant bona: & tradit tanquam de fide certum plures referens,
Sanch. lib. 7. de matrim. disp. 95. n. 1. & lib. 2. in decal. c. 41.
n. 3. Neque obstat *lex coram. 4. Cod. de Maleficijs, & lex regia
fn. tit. 2. 3. part. 7. excusans maleficos maleficijs vtentes non ad
maleficiendum, sed ad maleficia impedienda: non vt rectè
Sanch. supra, & Suar. lib. 2. de superstit. c. 19. n. 14. alios refe-
rentes, non excusantur supradicta culpa, sed à pœnis alijs per
leges impositis; quia non peccabunt contra iustitiam.*

6. **S**ecundo fit non licere iudici causa curiositatis, aut al-
terius cuiuscunque finis præcipere Magis, vt maleficium coram
se faciant; quia esset eorum peccato cooperari: sic ex-
pressè Sanch. lib. 2. in decal. c. 41. n. 4. His tanquam certis
præmissis.

7. **D**ifficultas versatur, an inter media supersticiosa com-
putanda sit maleficij destructio; Soler enim dæmon cum
Mago pactum inire, vt stante globo capillorum, aliaque simi-
li re in tali loco, ipse nocebit: & ratione huius pacti non
obligatur illa destructa à nocementis inferendi cessatione, sed
liberum est continuare nocumentum, vel ab illo desistere.
Aliquando tamen erit cum Mago pactum non solum de no-
cumento inferendo, dum illa res perseverauerit tali loco, sed
quod illa destructa, vel à tali loco remota, à nocumento des-
sistet. Difficultas ergo est; an tale signum liceat destruere, Et
ratio difficultatis est; quia illius destructio est quoddam si-
gnum datum à dæmone sanitatis obtinendæ: sed nemini licet
obtinere sanitatem vtendo signis datis à dæmone; quia esset
dæmoni associari, & sanitatem ab eo obtinere. Ergo. Et con-
firmo. Ponamus dæmonem sic cum Mago pacisci, dum hic an-
nullus perseverauerit, non desistat à nocumento Petri, illo
tamen destructo, non solum à nocumento Petri cessabo, sed
insuper media applicabo, quibus integrè salutem recipere: si
destruas anulum, tacite consentis dæmoni pacto, & vis ab eo
salutem integram recipere. Ergo consecutio illius sanitatis est,
per medium supersticiosum. Deinde si liceret signa destruere,
quibus dæmon promittit à nocumento desistere, & insuper sa-
lutem integram concedere, liceret vtique medijs alijs postuius
vti, si ipse dæmon promitteret non cessaturum à nocumento,
quousque illa apponeretur. At hoc non videtur dicendum; quia
iam inde conuincens te vti medijs à dæmone datis ad effectus
ab illo obtinendos. Quod autè eff. Aus, quem præteritis obrinere
re priuatius sitan possit, non videtur à superstitione excusa-
re. Non enim à superstitione excusatus esset, si dæmon pro-
mittente vtenti aliquo signo etiam bono nunquam tenorero,
tu vt hanc securitatem obrineres, signo illo fueris vsus. Talem
confirmatur exemplo sancti Hilarionis, qui (vt refert Hero-
nym. in eius vita) noluit inquirere, nec remouere signa, quibus
dæmon affirmabat se esse ligatum, ne aut solitis incantationi-
bus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermone eius accõm-
dasse finem. Ergo obligare dæmonem exire remouendo signa,
si que